

JUDENDOMEN I DET KURSBUNDNA GYMNASIETS LÄROBÖCKER I FINLAND

Teuvo Virtanen

Kajana

I de kursbundna gymnasierna i Finland undervisar man på den evangelisk-lutherska sidan i religion fem kurser under tre års tid. Vid aftongymnasierna finns det endast en obligatorisk kurs, vilken uttryckligen är en kurs i främmande religioner, m.a.o. ingår i denna just avsnittet om judendomen. På den ortodoxa sidan är antalet kurser i religion likaså fem i gymnasiet liksom i den evangelisk-lutherska.

I en kurs undervisas, om det gäller koncentrerad undervisning, under sex veckors tid, sex timmar i veckan, varvid antalet timmar uppgår till i genomsnitt 36. På gymnasiet första och andra klass finns det två kurser i luthersk religion och på den tredje klassen en kurs. De ortodoxa genomgår i gymnasiet sina fem kurser på samma sätt som de evangelisk-lutherska.

Avsnittet om främmande religioner undervisas, såsom redan blivit nämnt, på den lutherska sidan under den första kursen. Hos de ortodoxa hör åter avsnittet om främmande religioner till den fjärde kursen och blir inte aktuell förrän på andra klassen. Eleverna måste alltså bekanta sig med de främmande religionerna genast då de nått gymnasiet, med undantag för de ortodoxa som behandlar samma saker ett år senare.

Under kursen i främmande religioner upptas till behandling utöver judendomen, även hinduism, buddhism, religionerna i Kina och Japan samt islam. Om man nu betänker att en lika stor andel av kursen ägnas åt varje delområde, så blir undervisningstiden för t.ex. judendomen c. fem timmar i genomsnitt, vilket sannerligen inte är mycket. Visserligen kan det hävdas, att det inte är fråga om alldeles obekanta saker, ty samma religioner har senast behandlats i högstadiets sjunde klass.

I den kursbundna läroplanen för den evangelisk-lutherska religionen i gymnasiet säges bl.a. följande: — Under den första kursen undersökes de stora världsreligionerna utgående från deras egna källor och grundåskådningar. Härvidlag är strävan att av religionerna ge en bild som kunde godkännas även av företrädarna för dessa religioner. Därtill bekantar man sig under kursen med grundbegreppen i religionsvetenskapen och sätten att närma sig dessa.

I läroplanen sägs det i avsnittet om judendomen: — Judendomens utveckling och uppkomst granskas mot den allmänna religiösa bakgrunden i Främre Orienten och Egypten och speciellt behandlas grundtankarna i den judiska monotheismen. Samtidigt repeteras i korthet judendomens historiska skeden samt klarlägges judendomens inflytande i västvärlden.

Därefter gives i skolstyrelsens kursbundna lärokursplan för evangelisk-luthersk religionsundervisning (1981) sju olika undervisningshelheter, bland vilka läraren kan välja enligt eget förtgottfinnande. De nämnda undervisningshelheterna är följande:

- (1) Grundtankarna i Främre Orientens religioner
- (2) Den israelitiska religionens uppkomst och de heliga skrifterna
- (3) Judendomens historiska skeden
- (4) Förbundet och lagen som grundtankar i judendomen
- (5) Frågan om messias som ett judiskt problem
- (6) Sionismen och staten Israel
- (7) Judendomens inflytande inom kulturen.

I mitt föredrag har jag valt att granska behandlingen av kunskaperna gällande judendomen i sju finskspråkiga läroböcker för gymnasiet och i en svenskspråkig. Alla läroböcker,

SUMMARY:

JUDAISM IN THE TEXT-BOOKS IN RELIGION IN THE UPPER SCHOOLS OF FINLAND

Those who belong to the Evangelical-Lutheran Church of Finland and attend upper school (*Gymnasium*) are taught five courses in religion in the course of three years. Those who belong to the Orthodox Church and attend upper school are taught the same amount of courses. At evening schools on the same level only one of the courses is compulsory, namely the one which deals with non-Christian religions, which includes a short treatment of Judaism.

A course involves 36 lessons given in six weeks. The five courses are divided among the forms so that two are taken in each of the two first ones and the fifth in the third and last form. This division applies to the pupils of the Evangelical-Lutheran persuasion as well as to those of the Orthodox Church.

Among the Lutherans the course in non-Christian religions is the first one, whereas among the Orthodox, it is the fourth one. This means that the Lutherans begin their studies in religion in the high school by becoming acquainted with non-Christian religions, while the Orthodox wait until a year later.

In the course on non-Christian religions Judaism is treated in addition to Hinduism, Buddhism, religions in China and Japan, and Islam. This means that Judaism, on average, gets five

med undantag av en som behandlar den ortodoxa religionsundervisningen i gymnasiet, behandlar den lutherska religionsundervisningen. Mitt förfarande torde i den meningen försvara sin plats, då mitt föredrag ju gäller den lutherska religionsundervisningen, och på detta sätt fick jag en smula jämförelsematerial.

Ifrågavarande läroböcker hade utgivits av följande förlag: Kirjayhtymä, Gummerus, WSOY, Otava, Weilin & Göös, Kirjapaja, Söderströms och Publikationsrådet för ortodox litteratur (Ortodoksisen kirjallisuuden julkaisu-neuvosto). Om förläggarna uppdelas t.ex. med hänsyn till hur väl de har beaktat Skolstyrelsens önskemål om kursinnehållen, så kan man konstatera, att det förekommer skillnader och att skillnaderna kan vara t.o.m. ansevärdiga. Noggrannast är Skolstyrelsens önskemål beaktade av Gummerus, vars lärobok "Lukion uskonto 1+2 (Religion för gymnasiet 1+2) uppger som författare Syrjänen, Gothóni och Syreeni; medan åter de bokserier som förlägges av WSOY och Söderströms (författarna Pentikäinen & Pentikäinen), helt saknar stycket "Frågan om messias som ett judiskt problem". Visserligen har samma förlag tillfogat ett helt nytt avsnitt med rubriken "Konflikterna i Främre Orienten och palestinerfrågan". Minst brister, om det är tillåtet att bruka ett sådant uttryck, kan påvisas förutom hos Gummerus i den serie läroböcker som är redigerad av Kirjapaja ("Hur tror de andra", av Aro-Ahokallio-Savolainen-Teivonen). Visserligen kan man konstatera, om någon detalj utpekas hos Kirja-

pajas bok, att läroboken inte alls behandlar judarnas heliga skrifter som ett särskilt avsnitt, men samtidigt framgår det hur den heliga litteraturen har sammanbundits med avsnittet "Judentomens historiska skeden".

I den av Kirjayhtymä redigerade boken ("Världsreligionerna", av Heinonen-Nikolainen-Nikunen-Pyrrö-Välimäki) saknas exempelvis totalt delen om de heliga skrifterna i avsnittet "Den israelitiska religionens uppkomst och de heliga skrifterna". Likaså saknas avsnitten "Frågan om messias som ett judiskt problem" samt "Sionismen och staten Israel". Visserligen omtalas sionismen i avsnittet "Judentomens historiska skeden", men messiasfrågan har inte alls tagits upp. Likaså omnämnes de heliga skrifterna alldeles liksom i förbigående. En fördel kan däremot anses vara att rätt mycket spaltutrymme offrats i boken på att beskriva judarnas fester.

Mest avvikande från Skolstyrelsens rekommendationer är de läroböcker som Otava och Weilin & Göös redigerat. Otava har endast två av de rubriker Skolstyrelsen rekommenderat, nämligen avsnitten "Den israelitiska religionens uppkomst och de heliga skrifterna" samt "Judentomens inflytande inom kulturen". Denna brist, om så får sägas, ersättes av att särskilt i Otavas bok uppmärksamheten fästs vid den judiska kulten och de religiösa festerna. Speciellt avsnitten "Tora" samt "Hemmet och synagogan" utgör ett bevis på detta behandlingssätt.

Mer ytligt, enligt mitt förmenande, har man i den av Weilin & Göös redigerade läroboken

lessons, which is, indeed, a very modest amount. It has to be admitted, though, that the subject is not completely unknown to the pupils, since it has been dealt with briefly in the seventh form of the compulsory school.

In general it can be said that the upper school text-books deal with Judaism impartially and that they do not contain errors in substance. They contain very little information about modern Judaism and about the Judaism of the diaspora. The text is largely filled with Biblical history, and when it comes to modern Judaism it deals mainly with questions with a political dimension such as the Zionist movement and the State of Israel. Another regrettable matter is the paucity of information concerning the Jews of Finland. There are only some photographs of synagogues or home milieus, or a couple of sen-

tences, like: "There are about 1000 Jews in Finland, most of whom live in Helsinki". This does not correspond to the general aims given for studies at upper school, which stress the importance of the cultural environment of the pupils. Personally, I hope for an improvement when the new curricula will be implemented, in which the local authorities will have a greater say with regard to the local culture to be included in the teaching materials (the new school laws will come into force in August 1985). Areas in which there is a synagogue, will be able to furnish somewhat richer material on Judaism than other areas; and this material could be used in other areas thereby enabling others to become acquainted with one rich tradition in our country.

(Ankar I av Mauranen) satt sig in i judendomen, där det saknas bl.a. avsnitten: "Grundtankarna i Främre Orientens religioner", "Judendomens historiska skeden", "Förbundet och lagen som grundtankar i judendomen", "Frågan om messias som ett judiskt problem" och "Judendomens inflytande inom kulturen". Trots allt är det förtjänstfulla i boken presentationen av judarnas fester och beskrivningen av sabbatsfirandet samt avsnittet om "Sionismen och staten Israel".

Innan jag mer ingående i mitt föredrag går över till att leda åhörarna in i kunskapsinnehållet, vill jag ännu för sista gången kort nämna något om den ortodoxa religionsundervisningen i våra gymnasier; därvidlag skall jag uttryckligen granska judendomen. Författaren till den lärobok som är avsedd för de ortodoxa, Viktor Railas, nämner i förordet till sin lärobok, hur han i vissa stycken utnyttjat det avsnitt som behandlar världsreligionerna, ur Otavas skriftserie "Elävä uskonto" (Levande religion av Huhta-Junnonaho-Päivänsalo); då samma bok har ingått i mitt källmaterial på den evangelisk-lutherska sidan, så får det stanna därvid.

Mer ingående kommer jag att presentera för er Gummerus' skriftserie Lukion uskonto 1+2 (Religion för gymnasiet 1+2), eftersom den är den mest fullständiga av läroböckerna och å andra sidan försvaras mitt tillvägagångssätt även av att samma saker upprepas i de övriga förläggarnas läroböcker i religion. Jag utgår från avsnittet "Grundtankarna i Främre Orientens religioner". Till att börja med konstateras det i av-

snittet, hur Främre Orienten utöver de stora semitiska religionerna (judendomen, kristendomen, islam), har gett upphov till en del andra religioner, såsom den egyptiska forntida religionen, zoroastrianismen, manikeismen osv. Det berättas även, varför Främre Orientens religionshistoria är intressant, därför att på detta område kan granskas förhållandet mellan religionen och naturmiljön under en lång tidsperiod. Bland de kulturgeografiska områdena avtecknas i väster Egypten invid Nilen och i öster Tvåflodlandet, det område som blir mellan Eufrat och Tigris, samt de stora ökenområdena mellan dem, där religionen blev en helt annan än i de bördiga deltaområdena, där markens skörd förutsatte att man vårdade relationerna till gudarna som bringade regn och fick fröet att gro, och som åstadkom tillväxt och frukt. Dåförtiden var även växelverkan mellan sexualitet och religion ett centralt drag. I all synnerhet i Egypten ansågs gudarna stå i äktenskapligt förhållande till varandra så att huvudgudomarna var broder och syster sinsemellan samt deras barn.

Likaså omtalas det i samma stycke, hur det i Främre Orienten utvecklades en institution, som av religionsforskarna har kallats det sakrala kungadömet. Dåförtiden betraktades konungen, t.ex. de egyptiska faraonerna, som en mellanform mellan människa och gud eller som gud själv. Några av psalmerna i Gamla Testamentet utgör även exempel på detta tänkande i den israelitiska religionen bl.a. psalmerna 61 och 72.

Förknippade med jordbruket var även de s.k. döende och uppstående gudarna. Människan

såg ju växtligheten dö i sommarens hetta samtidigt som hon själv skördade säden. I Främre Orienten drog människan av denna utveckling sina egna slutsatser: bakom detta måste stå gudens/gudarnas död och återuppvaknande till liv.

Men till Främre Orienten hör även öknar och karga bergsbygder. Livet i öknen var torftigt och krävde sträng disciplin av medlemmen i varje stam eller klan. Då måste man förlita sig på fädernas Gud, som hade väglett förfäderna till vattnet och betesmarkerna. Herdefolkets hårda liv kom till synes i dess religion. För det mesta hade de endast en gud, som till sin natur var en sträng vedergällningens Gud.

Slutligen konstateras det i avsnittet att det är viktigt att hålla i minnet kontrasterna mellan de bördiga områdena och öknarna, då man granskar Främre Orientens religioner och i synnerhet judendomen. Småningom blir monoteismen dominerande, dyrkan av en Gud, vilket är det centrala draget i öknarnas religion.

Den andra undervisningshelheten i samma bok företrädes av stycket "Den israelitiska religionens uppkomst och de heliga skrifterna". I början av stycket berättas det, hur Gamla Testamentet, judarnas Bibel, är ett historiskt verk utan like. Enligt Bibeln sträcker sig rötterna hos Israels folk långt tillbaka i forntiden, ända tillbaka till människan skapelse.

Enligt detta avsnitt var israelernas trälldom i Egypten och vandrigen därifrån över Röda havet en händelse av grundläggande betydelse vid det israelitiska folkets uppkomst. Moses, för vilken Gud hade uppenbarat sig och meddelat sitt namn, var en central gestalt vid flykten liksom i det förbund som Gud ingick med Israel i Sinai. Därför kan judarnas religion även kallas Mose religion.

Likaså konstateras det, hur ingåendet av förbundet i Sinai inrymmer alla de element som är genomgående i Gamla Testamentet. Dylika teman är: Israels folk — ett av Gud utvalt folk, förbundet mellan Gud och folket, de tio budordens lag som en grund för förbundet och det till Israel avgivna löftet om ett eget land. I synnerhet fr.o.m. 400-talet f.Kr. framhövdes lagens ställning, då judendomen tack vare Esra utvecklades till ett lagsamfund, och som ett sådant har det bevarats intill dags dato.

I samma avsnitt omtalas även mycket detaljerat judendomens heliga skrifter. Det berättas bl.a. hur Gamla Testamentet härstammar från åren 1000–100 f.Kr. och hur det fick sin nuvarande utformning mot slutet av första århundradet e.Kr.

I samma avsnitt berättas det även, hur det redan före kanoniseringen av Gamla Testamentet hade uppstått annan helig litteratur. Denna uppkom strax efter Esras reform för att förklara lagen (toran), och traderades till en början muntligt. Fariseerna insamlade denna muntliga tradition och utökade den, tills den hopsamlades till en samling kallad Mischna. Benämningen Mischna härrör sig av att de högt värderade boklärde högläste toran och fogade därtill vissa förklaringar, vilka upprepades av deras lärjungar. Sin slutgiltiga form fick denna muntliga tradition i Talmud från c. år 500 e.Kr. Denna Talmud kom att omfatta förutom Mischna dess komplettering Gemara. Även om det viktigaste innehållet i den babylonska Talmud är juridiskt, dvs. hurudant avgörande som hade fattats i varje enskilt fall av något särskilt moment i Mose lag, (halakha), så fanns det därtill i Talmud berättelser (haggada), religiös etik och resultat av det judiska tänkandet och den judiska vetenskapen. Slutligen konstateras det i avsnittet, hur Talmud, omfattande 20 (i läroboken 12) tjocka band, vid sidan av Gamla Testamentet utgör ett grundläggande verk för judendomen och att lika stor respekt visas för Talmud som för Bibeln.

Rubriken på det tredje avsnittet är "Judendomens historiska skeden". Genast i början av stycket fastslås det, att det är svårt att exakt säga när den israelitiska religionen omvandlades till judendom. Enligt författaren fanns det mellanfaser, åtminstone tvångsflyttningen till Babylon. Därefter kan man säga att uttrycket judendom i stället för den israelitiska religionen kan brukas under andra århundradet f.Kr. Vid tiden för uppkomsten av Nya Testamentet genomgick judendomen en fundamental förändring. Jerusalem förstördes år 70 e.Kr., en del av judarna tillfångatogs av romarna som slavar och en del fördrevs i landsflykt. Sålunda avslutades en tidsperiod, vilken inom judendomen har blivit kallad det andra templets tid (år 515 f.Kr.–70 e.Kr.). Det judiska arvet bevarades upptecknat av fariseiska rabbiner ända fram till år 500. Denna tidsperiod har inom judendomen kallats talmudisk tid.

Efter den rabbiniska judendomen från år 500 fram till c. 1000-talet följde judendomens medeltid. Judendomen karakteriserades då av en livlig växelverkan med islam. Bland de mest kända judarna under medeltiden nämnes Moses Maimonides, som på 1100-talet framförde 13 tros-sanningar, vilka senare har blivit godkända som judisk trosbekännelse. Sedan citeras i samma

avsnitt denna trosbekännelse. Likaså berättas det hur judar under medeltiden flyttade och bosatte sig i Tyskland och England. Vid sekelskiftet 1200-1300-talen samt under slutet av 1400-talet blev judarna utsatta för stora förföljelser. Som en följd av detta flyttade rätt mycket judar från Mellaneuropa österut, varvid en omfattande judisk bosättning fr.o.m. 1300-talet uppstod i Polen. I Spanien ledde den romerska kyrkans inkvisitions verksamhet till att judarna från år 1492 (i boken 1478) var tvugna att lämna landet.

I slutet av avsnittet konstateras det hur judarna i olika länder hade förvisats till en förtryckt ställning då medeltiden i Europa var till ända och övergick i nya tiden. Först upplysningsfilosofen Moses Mendelssohns verksamhet och den franska revolutionen innebar i detta avseende en förändring. Mendelssohn framförde på upplysningsfilosofernas vis, att den gudomliga uppenbarelsen inte är nödvändig, utan man kunde komma in i religionens sanningar med enbart förnuftet. Som en följd av Mendelssohns verksamhet indelades nu den enhetliga judendomen i olika grupper, vilka förhöll sig till förändringarna på mycket olika sätt. Dessa riktningar företrädes alltså av: de ortodoxa, de konservativa och de reformistiska (reformjudarna).

Rubriken på det fjärde avsnittet är "Sionismen och staten Israel". Man kan säga att det i alla läroböcker för gymnasiet fastslås, hur tanken på judarnas återkomst till Israel tidvis har förefallit orealistisk, men trots detta har den levat kvar i sekler. T.ex. Jehuda haLevi, den mest berömda av medeltidens judiska diktare, ansåg att landsflykten inte var avsedd som en oföränderlig tillvaro.

Sedan fortsätter läromedelsförfattarna med att visa hur drömmen om att återvända till Israel blev brännande aktuell, i synnerhet i Östeuropa, då judarna började bli förföljda. Böckerna konstaterar vidare, hur det år 1870 i Palestina nära Jaffa, etablerades en judisk koloni och en jordbruksskola, vilken skulle komma att utgöra judarnas första brohuvud i Det heliga landet. En konkret form fick förhoppningen om judarnas hemkomst i den sionistiska rörelsen, vilken förkroppsligades i Theodor Herzl. Han sammankallade år 1897 i Basel den första sionistiska kongressen. Till en början var flyttningen till Det heliga landet obetydlig, i all synnerhet under turkiska väldets tid. I slutuppgörelsen av första världskriget gjordes Palestina till ett mandatområde under Storbritannien. Därefter började tusentals judar invandra till landet och invand-

ringen påskyndades ytterligare av det national-socialistiska Tysklands förintelsekampanj, där sex miljoner judar miste livet.

I det svåra läget efter andra världskriget lämnade Storbritannien Palestinafrågan för avgörande till FN. I november 1947 rekommenderade FN att Palestina skulle uppdelas i två självständiga stater så, att 55% av landets ytareal skulle ha tillkommit den judiska staten och 45% den arabiska staten. Vidare rekommenderades det att Jerusalem skulle göras till en internationell stad. Storbritannien vägrade att övervaka verkställelsen av förslaget och drog sina trupper från området 14.5.1948. Föregående dag hade judarna förklarat staten Israel grundad, och den omedelbara följden därav var ett krig mellan den nya staten och dess arabiska grannar. Ytterligare konstateras det i avsnittet att Israel tre gånger råkat i krig med sina grannstater efter självständighetsförklaringen. Och den palestinska kolonisationsfrågan är alltså öppna, varvid både judarna i Israel och den palestinska befolkningen orubbligt vidhåller sina krav. Situationen har ytterligare försvårats av att de judar som var bosatta i olika arabstater, genast efter uppkomsten av staten Israel blev utsatta för hårda förföljelser, varefter de i stora skaror flyttade till Israel. Likaså konstateras det, vilken strimma av ljus på den av många problemförmörkade himlen kunde skönjas, då Israel slöt en separat fred med Egypten och då Egyptens president Anwar Sadat år 1977 besökte Jerusalem.

Rubriken på det femte avsnittet är "Förbundet och lagen som grundtankar i judendomen". Alldeles i början konstateras det, hur judarnas identitet genom tiderna mest påverkats av sådana faktorer som att de är ett av Gud utvalt folk. Grunden för detta val var det förbund som Gud ingick med Israel vid Sinai. Förbundet knöt Israel till trohet mot en enda och en personlig Gud. Denna trohet blev ständigt satt på prov på grund av andra religioner som tilltalade folket. Då folket höll på att glömma eller i praktiken redan hade glömt sitt förbund, stod profeterna upp för att varna dem för detta.

Ytterligare konstateras det att lagen står i nära förbindelse med förbundet. De tio budordens efterlevnad innebar ju trohet mot Guds förbund. Med hänsyn till lagen blev den babyloniska fångenskapen en betydelsefull händelse. Därvidlag accentuerades sådana drag i lagen som omskärelsen som ett tecken på förbundet. Då lagens ställning framhövdes uppstod även de skriftlärdes klass, ty det var nödvändigt att veta hur Guds lag skulle tolkas och tillämpas i de

ständigt föränderliga förhållandena. Rabbinernas ställning framhävdes allt mer sedan romarna ödelaget Jerusalem och då tempeltjänsten med sina offer helt upphört. Lagen har inom judendomen alltid betraktas som en god och positiv sak, och synsättet har aldrig varit lika pessimistiskt som i kristendomen.

Rubriken över det sjätte avsnittet är "Frågan om messias som ett judiskt problem". Det konstateras hur väntan på messias, Israels av Gud smorde konung, var levande i den israeliska religionen och därefter i judendomen. Väntan på messias, uppfattad som en politisk befriare, glimtade till bland judarna alltid då de råkade i svårigheter. Så var fallet i synnerhet då romarna invaderade Palestina, varvid det ur folket uppstod t.o.m. flera falska messias-gestalter, t.ex. Jesus från Nasaret. Oaktat förföljelse och motstånd har väntan på messias levat kvar inom judendomen ända fram till våra dagar. I de lärosatser som utformades av Maimonides under medeltiden ingår även ett moment om detta: "Jag tror med full övertygelse på att messias skall komma och om ock han dröjer, så skall jag invänta hans ankomst varje dag."

Rubriken på den sjunde och sista undervisningshelheten är "Judendomens inflytande inom kulturen". Enligt författaren kan man tala om indirekt inverkan från judendomen i den meningen, att judendomen var den jordmån, från vilken kristendomen växte fram. Även på uppkomsten av islam och dess utveckling inverkade judendomen avgörande. Judarnas närvaro speciellt i Europa har på ett avgörande sätt utövat inflytande på det andliga livet i Europa. T.o.m. som förföljda har de judiska samfundet utgjort ett bevis på den religiösa övertygelsens hållbarhet för den kristna majoriteten. Förföljelserna har likaså bidragit till den kosmopolitism som har varit uppenbar just inom judendomen. Språkkunniga och med anpassningsförmåga till existerande förhållanden har judarna varit förkämpar för många nya idéer och uppfinningar.

I all synnerhet bör observeras judarnas inflytande på vetenskapens och konstens områden under detta århundrade. Bland t.ex. Nobelpristagarna är den genomsnittliga andelen av judisk börd större än andelen av andra och författaren finner även orsaken därtill, det är studium av lagen: "I fem års åldern har det blivit dags att studera Bibeln, i tio års åldern Mischna, som trettonåring har det blivit dags att uppfylla bud-

orden och i femton års åldern att inleda studiet av Talmud". Detta omnämnande av Talmud återspeglar det allvar, med vilket man förhållit sig till studier inom judendomen.

Då jag jämfört gymnasiets läroböcker med varandra, har en sak väckt min uppmärksamhet speciellt, och det är det faktum att det finns mycket litet i läroböckerna om den moderna diasporajudendomen. Hela texten är till stor del biblisk historia, och den moderna judendomen förs fram endast inom den politiska dimensionen dvs. då man talar om den sionistiska rörelsen eller staten Israel.

Om sedan t.ex. sionismen granskas närmare i den form den presenteras i läroböckerna för gymnasiet, så skulle enligt mitt förmenande mer tydligt betonas samhörigheten mellan lagen och sionismen. Det förbund som ingicks i Sinai omfattar ju även ett löfte om land och detta utlovade land är uttryckligen Palestina, där staten Israel uppstod. Med dessa tankegångar är sionismen och judendomen ett och detsamma och alla verkliga judar verkar även till fromma för sionismen. Den nuvarande staten Israel är till största delen en skapelse av den s.k. politiska sionismen. Därutöver bör man lägga märke till att det ännu finns två andra huvudinriktningar inom sionismen: kultursionismen och den praktiska sionismen. Kultursionismen har påverkat bl.a. införandet av det hebreiska språket och värdesättandet av Gamla Testamentet förbi Talmud. Den praktiska sionismen kommer åter till synes i det vardagliga livet uttryckligen i Israel. Med hjälp av denna strävar man till att kolonisera Israel med judar och på sistone har denna verksamhet speciellt blivit aktuell i samband med falashas.

Det kan anses vara en beklaglig sak, att judendomen i Finland avfärdas i läroböckerna med några bilder av synagogan eller hemmet med meningen: "I Finland lever det c. 1000 judar, av vilka största delen i Helsingfors". Själv hoppas jag åtminstone på en ändring senast i det skede, då undervisningsplanerna för varje kommun skall uppgöras. Ätminstone inom de kommuner, där det finns en fungerande synagoga, är det möjligt att bekanta sig med judendomen på den egna orten genom förmedling av det kommunanpassade undervisningsmaterialet. Undervisningsmaterialet från dessa kommuner kunde sedan utnyttjas av även de övriga skolorna i landet och på så sätt tillhandahålla en orientering i en av vårt lands rikedomar.